

POLITIKA VARSTVA STAVBNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI

*Prispevek je pregled
organizacijskih in strokovnih
varstvenih prizadevanj slovenske
spomeniškovarstvene službe,
razvoja varstvenega koncepta,
stanja stavbne dediščine in
poglavitnih ciljev celovite varstvene
politike.*

Pregled organizacijskih in strokovnih varstvenih prizadevanj

O organiziranem varstvu v sodobnem smislu lahko na območju sedanje Republike Slovenije govorimo od srede 18. stoletja, ko je avstrijska monarhija uvedla nekatere varstvene uredbe za zavarovanje rokopisov, korespondenc in načrtov. S posebnim dekretom so zavarovali novce in kasneje uvedli nadzorstvo tudi nad drugimi najdbami v zemlji. Na začetku 19. stoletja je država opredelila predmete, ki imajo vrednost kulturnega spomenika, in prepovedala njihov izvoz v tujino. Z dekretom je od krajevnih oblasti zahtevala, da se vsi najdeni »starinski« kamni vzdajo v stene najbližje cerkve. Leta 1850 je cesar izdal uredbo o ustanovitvi centralne komisije za proučevanje in varstvo stavbnih spomenikov s sedežem na Dunaju. Sestavljali so jo predstavniki osrednjih državnih uradov, opirala pa se je na delo društev, ki jih je tudi finančno podpirala. Ščasoma je pritegnila tudi posamezne prostovoljne zaupnike – korespondente in konservatorje, ki so spremljali dogajanje v državi. Delovanje komisije je takrat spadalo

v sam vrh skrbi za dediščino. Komisija je pripravila strokovna izhodišča, ki jih v marsičem upoštevamo še danes. Leta 1861 je dobila tudi del javnih, upravnih pooblastil. Njeno delo se je začelo širiti na več področij, iz sekcij so se razvili inštituti. Ljubitelji so med korespondenti in konservatorji začeli nadomeščati ustrezno šolani strokovnjaki. Praktično delo na spomenikih so vse bolj prevzemali specialno šolani obrtniki in umetniki, konservatorji pa so morali komisiji poročati o izbiri izvajalca in kakovosti opravljenega dela.

Centralizirano varstveno dejavnost so z razvojem narodne zavesti in vedno glasnejših zahtev po državni avtonomiji v času pred 1. svetovno vojno reformirali z ustanovitvijo deželnih uradov za proučevanje in varstvo spomenikov. Območje Slovenije so takrat pokrivali trije uradi, v Ljubljani za Kranjsko, v Gradcu za Štajersko in Koroško ter v Pulju za Primorsko in Istro. Takratna država ni uredila varstva dediščine s posebnim zakonom, čeprav so bile zanj strokovne razmere že dovolj zrele. Odziv na prizadevanja spomeniške službe je bil odvisen predvsem od varstvenega interesa državnih in cerkvenih oblasti.

V Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, prvi državi po odcepitvi od Avstro-Ogrske, je po letu 1919 Spomeniški urad razširil svoje delovanje na vso takratno Slovenijo. Strokovna plat spomeniškovarstvenega dela je temeljila na srednjeevropskih izkušnjah in določbah avstrijske varstvene službe, ker tudi takratna država ni sprejela varstvenega zakona. Slovenska deželna vlada je leta 1921 izdala naredbo o varstvu umetnin pred izvozom. Oblasti so leta 1929 z zakonom o gozdovih in leta 1931 z gradbenim zakonom posredno zavarovale dele nepremične kulturne dediščine. Zakon iz leta 1932, ki bi pokrival muzejsko in varstveno dejavnost, je ostal le na ravni predloga.

Že pred koncem druge svetovne vojne so s

posebnim odlokom, ki je postavil temelje povojnemu sistemu, zavarovali knjižnice, arhive in kulturne spomenike. Za vso nekdanjo Jugoslavijo je že leta 1945 začel veljati Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravne znamenitosti, ki je postavil pod državno varstvo vse kulturne spomenike in prirodne znamenitosti. Ministrstvo za prosveto je ustanovilo Zavod za varstvo in znanstveno preučevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti Slovenije v Ljubljani, ki je nadomestil nekdanji Spomeniški urad. Z novimi ustavnimi spremembami so prenesli pristojnosti varstva spomenikov na posamezne federalne enote – republike. To je leta 1948 omogočilo sprejetje novega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti Ljudske Republike Slovenije. Novi Zavod za varstvo spomenikov LRS je postal osrednja zakonodajna in izvršilna ustanova za varstvo in preučevanje spomenikov ter znamenitosti na slovenskem ozemlju. Njegovi osrednji nalogi sta bili vodenje evidence o stanju spomenikov in preučevanje fizičnega in pravnega zavarovanja v okviru zakonskih predpisov o zaščiti in varstvu premičnih in nepremičnih spomenikov. Na restavratskem področju je bila njegova naloga zavarovanje spomenikov in njihova obnova. Do uveljavitve obravnavanega zakona so konservatorji nekdanjega Spomeniškega urada usmerjali strokovni interes predvsem na umetnostnozgodovinske, urbanistične in deloma arheološke spomenike. Novi zakon je pritegnil stroke s področja varstva narave in družboslovja, kot so etnologija, arheologija, zgodovina, knjižničarstvo, arhivistika in tehnika. Sam Zavod je po avstro-ogrskem vzoru upravljal neposredno s področjem upodablajoče umetnosti, urbanizma in arhitekture, domov slovenskih veljakov, spomenikov NOB in gradov. Druga strokovna področja so zaradi lažjega obvladovanja številnih novih nalog prevzeli ravnatelj centralnih muzejev in ustanov kot

častni referenti. Na terenu so še vedno delovali posebni okrajni in krajevni častni zaupniki. Leta 1948 je začel Zavod izdajati revijo za teorijo in prakso konservatorstva »Varstvo spomenikov«, ki je doslej izšla že v 38 zvezkih.

V petdesetih letih se je od Zavoda odcepilo varstvo zgodovinskega arhivskega gradiva in muzejev. Šestdeseta leta sta zaznamovala novi varstveni zakon (1961) in decentralizacija spomeniške službe z ustanovitvijo regionalnih zavodov v Mariboru, Celju, Kranju, Novi Gorici, Ljubljani, Piranu in Novem mestu. Zavodu za spomeniško varstvo LRS je ostala strokovnouslymerjevalna vloga, regionalni zavodi pa so se ukvarjali s pripravo evidenc in dokumentacije, izdelovali sezname in register kulturnih spomenikov, pripravljali dokumentacijo za obnovo kulturnih spomenikov, prenovo naselij, gradiva za prostorsko dokumentacijo in posege v zavarovana območja ter popularizacijo dejavnosti.

Leta 1974 je s spremenjeno ustavno ureditvijo prešlo varstveno področje z vsem kulturnim življenjem v izključno pristojnost nekdanjih jugoslovanskih republik. Nova družbena ureditev je postavila varstvo spomenikov z upravnega in znanstvenega področja dejavnosti spomeniškega varstva v pristojnost celotne družbe in družbenega načrtovanja, pri čemer je postal Zavod samo strokovni iniciativni in usmerjevalni organ.

Posledica prvega posebnega zakona o varstvu narave leta 1970 je bila odcepitev tega varstvenega področja od Zavoda. Ta zakon in že leta 1965 objavljeni zakon o varstvu kulturnih spomenikov sta bila osnova za zakon o naravni in kulturni dediščini iz leta 1981, ki je z vnovično združitvijo »narave« in »kulture« preimenoval osrednjo državno varstveno institucijo v Zavod RS za varstvo narave in kulturne dediščine. Med pomembnejše novosti novega zakona uvrščamo (poleg že uveljavljenega pojma spomenik) širok pojem dediščine, varovane z različnimi planskimi akti. V tem času so se oblikovale kakovostne osnove konservatorskih standardov in načinov strokovnega dela. Leta 1982 se je od Zavoda odcepil Restavratorski center, ki je deloval do tedaj v okviru njegovih restavratorskih delavnic. Za posamezna širša varstvena območja so bili ustanovljeni javni zavodi za Triglavski narodni park in regijska parka Kozjansko ter Škocjanske jame. Od vnovične odcepitve varstva narave leta 1994, se Zavod, vrhovni organ v strukturi spomeniškega varstva, imenuje Uprava RS za kulturno dediščino.

Poleg Arhiva Slovenije in novega Inšpektorata za kulturno dediščino deluje kot organ v sestavi Ministrstva za kulturo.

Od februarja leta 1999 velja varstveni zakon, ki na osnovi določil Ustave Republike Slovenije izhaja v bistvenih potezah iz sodobnih mednarodnih varstvenih usmeritev, pozitivnih izkušenj iz preteklosti in tudi iz uskladitev z drugimi resorji (na primer s prostorskim), ki so bistvenega pomena za našo dejavnost. Ključne novosti zakona so predvsem ločitev varstva narave od varstva kulturne dediščine in centralizacija varstvene službe z izpostavitvijo enotnega sistema varstvene službe pod okriljem Javnega zavoda, združujočega regionalne zavode in Restavratorski center. Težišče odgovornosti za varstvo kulturne dediščine se je preneslo z lokalnih skupnosti na državo, njeno zakonsko varovanje dediščine je zagotovljeno z vpisom v zbirni register. Tako je bilo na začetku leta 2000 vnesenih v register že 11.936 dediščinskih enot, od tega je bilo za kulturni spomenik razglašanih 7.405 enot. Novi zakon je opredelil razmejitve kulturnih spomenikov glede na teritorialni pomen in uzakonil že delujoči Inšpektorat za kulturno dediščino. Žal je Ministrstvo za kulturo kot predlagalec zakona dopustilo, da se varstvo arhivske dediščine ureja zunaj sistema varstva premične in nepremične dediščine. Varstveni koncept se je v strokovnem smislu ves čas razvijal sočasno z evropskimi prizadevanji. Z obdobjem klasicizma se je pojavil prvi teoretični varstveni koncept, ki je izvajal svoje strokovne posege velikokrat v škodo srednjeveških in mlajših zgodovinskih slojev. Mlajše obdobje romantizma je v prvi polovici 19. stoletja strokovni, varstveni interes razširilo tudi na srednji vek. Posegi v tem času so še pogosto vodili v nadzorovane rekonstrukcije v škodo mlajših dodatkov. Ta čas se že pojavljajo prve kritike, še posebno pod vplivom dunajske umetnostnozgodovinske šole, ki zagovarja avtentičnost spomenika in izključno posege v smislu neposredne konservacije. Kot reakcija na obravnavo spomenikov oziroma dediščine v prvih dveh obdobjih se je začel rojevati povsem v drugo smer zastavljeni znanstveni koncept varstva kulturne dediščine, ki je temeljil predvsem na enakovredni valorizaciji in predstavitvi vseh zgodovinskih obdobj, imenovan »biološko« varstvo. Tako je poleg izključne konservacije kot metode varstva prevladal v okviru tega koncepta bolj umirjen tok. Ta ob potrebi pazljivosti in znanstvenem pristopu posegov v objekte kulturne dediščine dopušča tudi restavracije, če

temelji na načelih, pridobljenih z raziskovanjem prvotnega stanja, če se z njimi ne odstranijo druge kulturne vrednosti in če so restavrirani deli jasno označeni. Ta koncept je bil vključen v prvi mednarodni varstveni dokument, Atensko listino, iz leta 1931.

Sredi 20. stoletja se je pojavil v varstveni dejavnosti sodobni koncept tako imenovanega aktivnega varstva. Ne pojavlja se kot nasprotje »biološkega« varstva, ampak od njega sprejema vse pozitivne prvine, kot so vrednotenje vseh slojev, natančnost in kritičen pristop k vsaki restavraciji. Aktivno varstvo je strokovno skrb, do sedaj vezano izključno na posamezne, izbrane objekte, zgodovinske in umetnostne spomenike, razširilo na številčno obsežnejše področje stavbne dediščine. Naj preletimo le bistvene prvine tega obdobja, ki se kažejo predvsem v razvoju strokovne zavesti za varovanje širših območij, ne samo objektov, interdisciplinarnost, pojav celovitega varstva, varovanje dediščine na podlagi sistema družbenega planiranja, širitev varstva tudi na družbeno-ekonomsko raven in na raven celotne družbe.

Mednarodno strokovno povezovanje je po drugi svetovni vojni pospešilo sprejetje mednarodnih listin od Beneške karte (1964), v kateri so temeljna načela restavracije in konservacije, Amsterdamske deklaracije (1975), ki je pospešila prenovitvene posege tudi na »stavbah brez posebnih spomeniških kvalitete«, do priporočila iz Nairobij (1976), ki s širitvijo varstvenega interesa na širša območja odreja tudi njihovo vlogo v sodobnem življenju. Leta 1976 je odbor ministrov Sveta Evrope v posebni resoluciji priporočil vladam držav članic, naj svoje notranje sisteme zakonov in predpisov prilagodijo zahtevam »celostnega ohranjanja« stavbne dediščine, ki je dobilo vso strokovno in politično uveljavitev v Granadski konvenciji (1985). Celostno varstvo stavbne dediščine vključuje varstvo kot bistveni cilj kulturne politike, urejanja prostora in urbanizma, spodbuja programe za njeno obnovo in vzdrževanje, rabo tradicionalnega znanja in materialov, ki so bistveni za prihodnost dediščine, se zavzema za primerno rabo, dostop javnosti in sodelovanje vseh pristojnih služb.

Ratificirane konvencije si prizadevamo vključiti tudi v naš sistem varstva narave in kulturne dediščine. Vsem tem dokumentom je skupni imenovalec pomembna formula, da je treba osnovno normo, zaradi katere je bil poseg pripravljen, izvesti v skladu z dediščino in izročilom posamezne

države, pa tudi v skladu z njenimi izkušnjami. Za določitev obnovitvenih posegov v objekte in območja si stroka pomaga z varstvenimi režimi, pri katerih je merilo za stopnjevanje strogosti režima predvsem to, katere sestavine objekta ali območja moramo obravnavati po konservatorskih načelih.

Stanje varstva stavbne dediščine:

V zadnjem desetletju se je stanje varstva stavbne in kulturne dediščine na splošno zelo spremenilo. Ugotavljamo občuten napredek varstvene stroke, obenem pa z delitvijo pristojnosti varstva naravne in kulturne dediščine na dva resorja potrebo po vsebinski in konceptualni preveritvi skupnih varstvenih kategorij, kot so kulturna krajina, spomeniki oblikovane narave.

Čutiti je tudi večjo ogroženost kulturne dediščine zaradi ne dovolj kompleksno spremenjenih operativnih sistemskih okvirov, vztrajanja stare prostorsko-urejevalske prakse, pomanjkanja ustreznih razvojnih programov in prostorskih aktov, neustreznih posegov v objekte ali njihovo okolico, neustrezne rabe, zapuščenosti objektov in njihove okolice, slabega vzdrževanja, fizičnega propadanja in dopuščanja negativnih vplivov. Še posebno so ogroženi dediščinski segmenti, kot so stavbna in naselbinska dediščina na podeželju, kulturna krajina in tehnična dediščina, arhitektura 20. stoletja, kulturna dediščina na območjih naravnih nesreč ter na območju velikih javnih del na prometni in drugi infrastrukturi. V območjih narodnih, regijskih in krajinskih parkov prihaja do ogrožanja zaradi zanemarjanja ciljev varstva kulturne dediščine, druge pa do degradacije dediščine v javni lastnini zaradi procesa lastninjenja in težav pri prevzemanju odgovornosti javnih oblasti zanje. Gradivo Ministrstva za kulturo je leta 1994 opredelilo kot najbolj ogrožene sakralno dediščino gradove, vaška in trška jedra. To je posledica negativnega odnosa do te zvrsti v preteklosti in neustrezni posegi vanjo. Za 90 odstotkov gradov ugotavljamo neustrezno rabo in posege v stavbe ter okolico. Vaška in trška jedra so brez ustreznih prostorsko planskih in izvedbenih aktov, še posebej sta zaskrbljiva opuščanje ali spreminjanje produkcijskih metod iz preteklosti, izginjanje znanja in spretnosti za obnovitvene posege. Navsezadnje cestni, sanitarni, protipožarni

zakon onemogočajo osnovne dejavnosti ali pa njihovo izvajanje trajno degradira kulturno dediščino.

Posledica zanemarjanja in opustitve rabe je izrabljenost objektov stavbne dediščine, ki postanejo cenena lokacija za novo ali nadomestno gradnjo, »upravičeno« s prevelikimi stroški obnove stare stavbe. Tudi številne urbanistične rešitve ne podpirajo varstva, ko na primer posežejo v vitalne dele naselij.

Ocenjujemo, da je ogrožena celotna stavbna dediščina s pripadajočo okolico zaradi neprilagojenosti družbenih, ekonomskih in prostorskih mehanizmov kompleksnemu obvladovanju prenovitvene problematike. Le-ta povezuje stanovanjska, varstvena, razvojna in socialna vprašanja in je vezana na urejanje že zgrajenih in družbenih okolij. V osemdesetih letih je stanovanjsko gospodarstvo pospeševalo družbeno usmerjeno stanovanjsko prenovo stavb v družbeni lastnini v starih mestnih jedrih, ki pa je po letu 1991 niso nadomestile ustrezne nove oblike. V manjša naselja in v objekte v zasebni lastnini ta program ni segel: prenovitvene posege so omogočala ugodna posojila, ki so se po leta 1990 zelo skrcila.

Varstvena politika:

Po letu 1991 se je povečalo zavedanje o kulturni dediščini kot temelju nacionalne identitete, skrb zanje je prešla z občinske na državno raven. Sprejetih ali spremenjenih je bilo več zakonov in predpisov ki se kakorkoli nanašajo na področje varstva, v pripravi sta nova kulturna politika in nacionalni kulturni program. Ključni cilj varstvene stroke je težnja po preseganju lastnega resorja z enakopravnim vključevanjem dediščine v sistem prostorskega in urbanističnega načrtovanja.

Z vključitvijo v Svet Evrope in v procesu pridruževanja Evropski uniji je država sprejela tudi obveznosti v okviru evropske politike varstva kulturne dediščine. Ratificiranih in notificiranih je bilo več mednarodnih pogodb, varstvena dejavnost upošteva v strokovnih postopkih tudi resolucije in priporočila, ki se nanašajo na varstvo kulturne dediščine kot prvine urejanja prostora, naselij in graditve.

Ko govorimo o varstveni politiki, ugotavljamo zlasti:

- da se varstvo od »žive« kulture razlikuje po tem, da so lahko njuni cilji in interesi delovanja diametralno nasprotni; v nasprotju z »živo« kulturo je državna regulacija pri varstvu nujna, saj lahko le

država z ustreznim varstvenim zakonom in podzakonskimi akti zagotovi učinkovito varovanje dediščinskih vrednot;

- da je varstvo kulturne dediščine umeščeno v resor kulture zaradi kulturnih ciljev in glavnih smeri delovanja; po drugi strani pa za varstvo kulturne dediščine ni pomembno, da so odločitve v zvezi z njim samo kulturne; za varstvo je najpomembnejše, da so odločitve dolgoročne in da odgovornosti zanje ne sprejmejo samo lastniki, stroka in državni proračun, ampak tudi drugi resorji in javnost z vidika celostnega (integralnega) varstva; slednje načelo uresničujemo predvsem tako, da varstvo dediščine pravočasno in enakovredno vključimo v vse postopke načrtovanja in izvajanja razvojnih odločitev na ravni države in lokalnih skupnosti.

Ugotavljamo, da je prizadevanje po opredeljevanju kulturne politike in njene vsebine za naše področje dela preozko in docela neustrezno. Upravičeno lahko govorimo le o celoviti varstveni politiki, ki naj bi jo omogočali naslednji sklopi:

- izvajanje novega zakona, ki na novo opredeljuje predvsem ključno vlogo države, pomen lastništva ter poenotenje varstvene službe kot klasične javne službe (državna odgovornost za poenotenje evidenc, standardov varstva, metodologijo dela, strokovni nadzor nad njihovim delom, sankcioniranje kršiteljev);
- ločitev izvajalske in načrtovalske, soglasodajalske in nadzorne vloge javne varstvene službe z izdajanjem nadzorovanih licenc;
- ustanovitev medresorske skupine ki bi skrbela, da zakonodaja z drugih področij, ki neposredno ali posredno zadeva kulturno dediščino, upošteva interese varstva (kot so razvojna politika, urejanje posegov v prostor, varstvo okolja, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, izobraževanje, raziskovanje in davčna politika); ta skupina bi tudi spodbujala usklajevanje in uresničevanje posameznih politik ter izvajanje nacionalnih projektov;
- poleg ustaljenega proračunskega financiranja lastnikov kulturnih spomenikov ali dediščine s subvencijami moramo uveljaviti nove oblike financiranja iz različnih virov, omogočiti razvoj zasebnih spodbud in mecenstva na tem področju (od nevladnih dobroteljskih organizacij, fundacij do specializiranega podjetništva) in

dodatnih ugodnosti, na primer davčne olajšave, posojila;

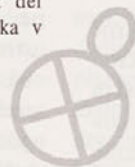
- širitev, izpopolnitev izobraževalnih programov za izvajanje celovitega varstva in njegove popularizacije ter skrbi za dostopnost dediščine čim širšemu krogu obiskovalcev.

Sklepne misli

Preseči moramo že zastarelo gledanje, da je varstvo samo kulturna kategorija, ki je namenjena ohranjanju dediščine in njenih vrednot. Dediščina postaja vse bolj socialna in ekonomska kategorija. Moramo si prizadevati, da postane spodbujevalec in osnovna vsebina načrtovanja trajnostnega, zdržnega razvoja. Varstvena politika mora omogočiti uresničitev spontanega pobuda, predvsem posameznikov in lokalnih skupnosti, v razmerju do države. Varstvo dediščine mora delovati za ljudi, le od njihovega sodelovanja je odvisna dolgoročna uspešnost varstva. Prav posamezniku naj pomeni dediščina vrednoto, predmet čaščenja, simbol pripadnosti skupnosti, spoštovanja drugega ali vir dohodka.

Viri in literatura

- CURK, Iva, Matjaž Puc 1989: Varstvo naše dediščine. Ljubljana.
- DELAČ-KOŽELJ, Zvezda 1998: Izhodišča za nacionalni program varstva nepremične etnološke dediščine. V: Glasnik SED 38/3, 4. Ljubljana, 72-77.
- HAZLER, Vito 1999: Podreti ali obnoviti? Ljubljana.
- KULTURNA politika v Sloveniji. Ljubljana 1997.
- KUŠEVIČ, Alenka 1999: Razvoj spomeniškega varstva na Slovenskem. V: Varstvo spomenikov 38. Ljubljana, 247-263.
- MARASOVIČ, Tomislav 1988: Povijesna naselja u Sredozemlju. Pogledi 18. Split, 827-841.
- MIKL - CURK, Iva 1997: Poklic? Konservator ... V: Vestnik X. Ljubljana 1992-1993. Strokovno gradivo za spremembo in dopolnitev prostorskih sestavin dolgoročnega plana
- RS za področje varstva kulturne dediščine. Ljubljana.
- PIRKOVIČ, Jelka 1993: Osnovni pojmi in zasnova spomeniškega varstva v Sloveniji. V: Vestnik XI.
- - 1998: Politika celostnega varstva kulturne dediščine. Ljubljana. Tipkopis.
- - 1998a: Varstvo kulturne dediščine kot del kulturne politike državi. V: Kulturna politika v Sloveniji. Ljubljana, 270-273.

Strokovni članek/1.04

Boža Grafenauer

MUZEJ NA PROSTEM, SKANSEN, EKOMUZEJ ...?

Danes skoraj ni več države, ki ne bi imela muzejev na prostem. Prav tako njihova smiselnost in potrebnost že dolgo nista več vprašljivi, saj jih zaradi večstranske zanimivosti - poleg izobraževalnega vidika, razvijanja splošne zavesti o vrednosti in potrebi po ohranjanju ter zaščiti naravne in kulturne dediščine, je tu vedno močnejši turistični vidik - na leto obišče veliko število ljudi, laične in radovedne javnosti.

Termini, ki označujejo tovrstne muzeje, se razlikujejo. V posameznih državah so v rabi različna imena sicer sorodnih praks: muzej na prostem, ekomuzej, naravni park, biopark, muzej ljudske arhitekture, narodni muzej, etnopark, skansen. V nestrokovni literaturi, predvsem pa v dnevnem tisku, konkretno v slovenskem časopisju, se večkrat srečamo z nenavadnimi in nesmiselnimi izpeljavami teh terminov, kar žal vodi k napačni rabi in razlagi pojmov.

Nastajanje muzejev na prostem in izrazi zanje

V velikem delu Evrope so muzeji na prostem že ustaljena praksa spoznavanja kulturne dediščine določenega okolja in

časa, ne glede na to, ali gre za ohranjene »in situ«, na mestu samem, ali za prenašanje objektov na drug prostor.¹ Do prvega večjega razcveta tovrstne muzejske prakse je prišlo kmalu po drugi svetovni vojni, najintenzivneje in v razširjenem smislu pa so ti muzeji začeli nastajati v sedemdesetih letih.

Potrebo po muzejih na prostem so po vsej verjetnosti spodbudile velike nacionalne in mednarodne razstave, politični razlogi, nacionalne težnje in težnje po varovanju objektov v 19. stoletju.

Kot začetek muzejev na prostem strokovna literatura najpogosteje omenja poskus švedskega učitelja in jezikoslovca Arthura Hazeliusa, ki je leta 1891 na mesto nekdanje stare utrdbe nad stockholmskim pristaniščem iz različnih predelov Švedske